

02 КЊИГА О ХАШКОМ
ЗАТВОРЕНИКУ
Кад је Џесика срела Радована

03 ПЛАНЕТА
Црно-зелена еко-клацкалица

07 УНИШТАВАЊЕ СКУЛПТУРА
Уметност не мора да буде лепа

09 МИКРОБИОЛОГИЈА
Вируси су наша судбина

КУЛТУРА УМЕТНОСТ НАУКА

Винавер(и) из Клаоничке улице

Само наивни и непућени људи уопште могу посумњати да ли је одговор на питање је ли могуће уписати се златним словима у историју неке културе само или примарно као књижевни преводилац – позитиван. Место које у појединим великим културама имају, рецимо, преводиоци прича из *Хиљаду и једне ноћи* само по себи довољна је илустрација. Књижевни преводиоци људи какви су Петар Вујићић, Бранко Вучићевић, Драгослав Андрић, Сава Бабић, Александар Илић и многи други обогатили су српску и југословенску културу више од бројних изворних ауторских опуса.

Када бисмо, међутим, тражили парадигму великог књижевног преводиоца, оног чији опус нема преседана и који мења правила игре, први на памет пада само један – Станислав Винавер (1891–1955). Чим набројимо само неколико најважнијих његових превода, остајемо без речи: Раблеов *Гарјанђуа и Панђајруел*, Хашеков *Добри војник Швек*, затим *Тристрам Шенди* Лоренса Стерна, Гетеови *Јади младој Вертера* итд. Дакле, не само да су то велике и важне књиге него су то књиге редом преведене са различитих језика, са француског, чешког, енглеског, немачког. Невероватан је *кунст* бити врхунски преводилац са једног језика, а чинити то са четири-пет или више њих већ спада у куриозуме.

Људска природа је склона да прошлост по правилу види као некакво златно доба, па нам се тако често чини да у наше време не постоје људи налик на Станислава Винавера. Такав утисак, наравно, може и да вара. За неколико деценија, ако све не оде доврага, и ово наше време ће бити нечије златно доба. И људи који тада буду актери српске културе неће моћи да верују да је у наше време живео и радио неко тако невероватно креативан и плодан као Дејан Закић.

Питате се ко је Дејан Закић. Потражите одговор у каталогу Народне библиотеке Србије. Ради се о човеку који је, по овом извору, а он би морао бити поуздан, релативно млад, то јест рођен је 1982. године, а већ је превео десетак изузетно важних књига, првенствено са француског и руског језика, мада у његовој библиографији постоје и преводи с енглеског језика.

Има у Закићевој библиографији и понешто „фантомских” књига које су посебна прича и које захтевају засебан текст, међутим, књиге које не сумњиво постоје и налазе се на полицама наших књижара и библиотека, а у чијим импресумима стоји да их је превео Дејан Закић, јесу следеће: Ф. М. Достојевски, *Злочин и казна* 2015, Албер Ками, *Ситрана* 2017, Џозеф О’Конор и Џон Сејмур *Увод у НПП* 2017, Албер Ками, *Кула* 2018, Албер Ками, *Срећна смрт* 2019, Албер Ками, *Паг* 2019. Према истом извору, у штампи су још неке књиге Камија и Достојевског у Закићевом преводу.

Звезде су рођене

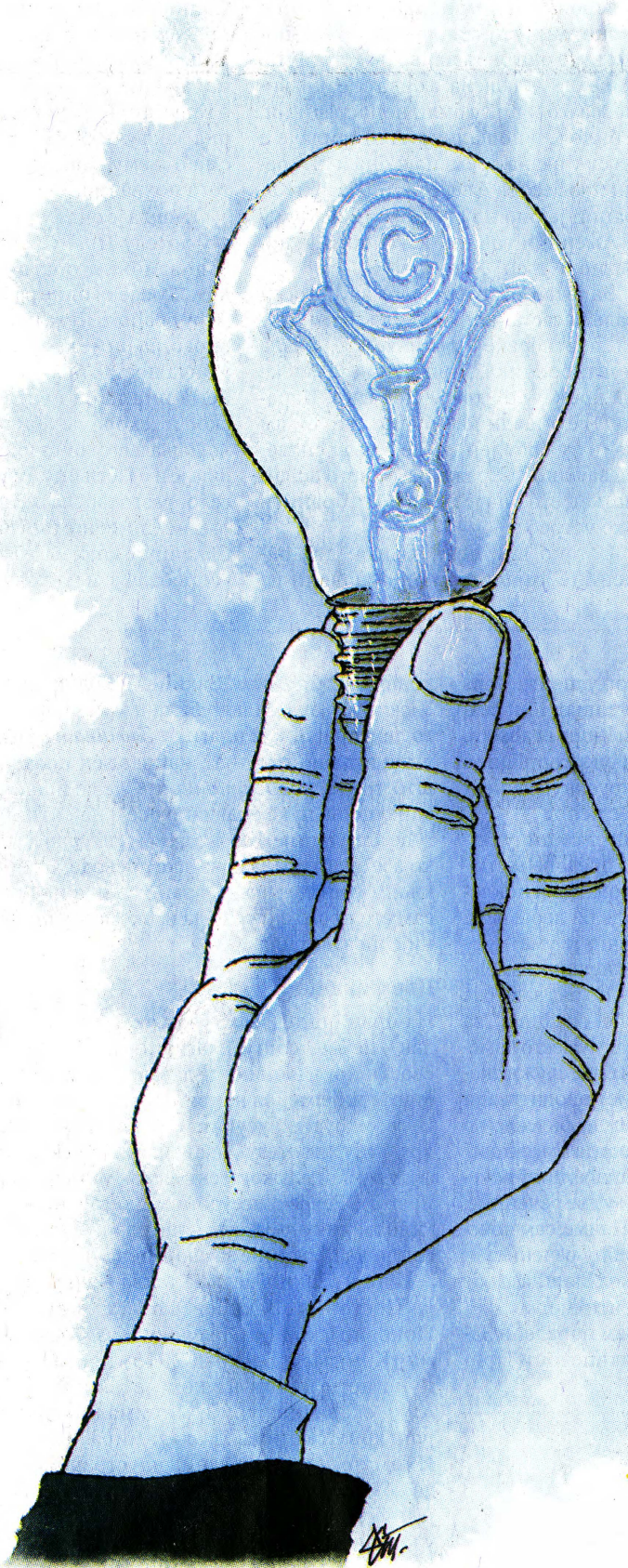
Оно што је још занимљиво у вези са Закићем јесте и чињеница да је он нека врста Стивена Церара, односно Франческа Тотија књижевног преводилаштва. Као што су ова двојица целе каријере провели у једном клубу, Ливерпулу, односно Роми, тако и Дејан Закић међу силним београдским и српским издавачима ради само за једног – за Контраст издаваштво.

Контраст издаваштво је донедавно била потпуно маргинална издавачка кућа, инсајдерима препознатљива по Владимиру Манигоди као власнику и Данилу Лучићу као уреднику. Као млади, умиљати и снисходљиви, делујући симпатично и безопасно, у првим годинама постојања успели су да стекну бројне савезнике и покровитеље у медијско-књижевном пољу. Уосталом, свако добронамеран могао је само са благонаклоношћу да гледа на велике претензије

Издавачка кућа Контраст објавила је најбруталније плагиране преводе књига Албера Камија и Џорџа Орвела потписујући Дејана Закића и Константина Поповића као ауторе превода који су заправо дело Иве Хергешића, Златка Црнковића те Владимира Роксандића, а ја имам на десетине и стотине примера који то доказују

ПЛАГИЈАТИ У ПРЕВОДИЛАШТВУ

Мухарем Баздуљ

Илустрација Драган Стојановић

културњачке „фирме” регистроване у улици по имену Клаоничка, са службеном имејл адресом на једном од великих бесплатних сервера.

Нашавши испрва тржишну „нишу” у објављивању раних радова својих генерацијских ортака и познаника, екипа из Контраста ускоро открива како за давно умрле писце не важи закон о ауторским правима, те како је мало шта толико погодно за стицање „симболичког капитала” као објављивање неупитних класика. Ускоро се пред њима отварају и „рајска врата” донација Европске комисије јер су вешто изучили приручнике о попуњавању апликација. Напослетку, идејно и лично наслањање на организаторе протеста због рушења у Савамали доводи до објављивања двају зборника *Чији траг?! Књижевни протест*, односно *Наш траг! Књижевни протест*, у које увршћују већину „модерних” савремених писаца, а с увек ефектном егидом опозиционарства и револуције. Звезде су рођене.

Врхунац успона Контраста дешава се крајем 2018. и почетком 2019. године. Два романа првенца младих ауторки у њиховом издању (*Ухвати зеца* Лане Басташић, односно *Десет и живи* Саше Савановић) улазе у финале борбе за *Нинову* награду. Награда је напослетку отишла Владимиру Табашевићу, но Контраст ипак добија много више од утешне награде. Његов власник и оснивач Владимир Манигода проглашен је за личност године, а као повод је наведена чињеница да је Контраст објавио зборник *Достојно јест* и да је сав приход од продаје ове књиге донирао центру за палијативну негу неизлечивих пацијената. Колегијум *Нина* је сасвим исправно проценио да је реч о хвалевердној иницијативи.

Прича о 72 преводиоца

На трагу статуса који му је прискрбило ово признање, Манигода се, скупа са својим најближим сарадником Лучићем, у низу јавних наступа, што на друштвеним мрежама, што у „традиционалним медијима”, истакао указујући на морални суноврат друштва, док му је то исто друштво узвратило потенцирањем њега, његових најближих сарадника и његове издавачке куће као ретких примера светла у скоро посвемашњем мраку.

Пратећи све то са стране, чекао сам да се негде појави Дејан Закић. Међу свим људима у Контрасту и око њега, он ми је деловао најзанимљивије – самозатајни преводилац Достојевског и Камија. И онда ме враг натера да завири у те преводе.

Да је реч о превари, схватио сам у првих пет минута читања Камијеве *Кује* у Контрастовом издању. Уосталом, процените сами. Ово је првих пет реченица трећег пасуса превода *Кује* који потписује Закић (Контраст, Београд 2018):

„Да бисмо се упознали с неким градом, треба да сазнамо како његови становници раде, како воде љубав и како умиру. То је згодан начин. У нашем градићу (да ли је то учинак поднебља?) све се то ради заједно, подједнако похотно и збуњено. То ће рећи да се људи досађују и да настоје да стекну навике. Наши суграђани много раде, али само зато да би се обогатили.”

Ово је првих пет реченица трећег пасуса превода *Кује* који потписује Иво Хергешић, чувеног превода објављеног први пут још 1952. године, а после још на десетине пута, и пре и после Хергешићеве смрти (овај је умро 1977):

„Да бисмо се упознали с неким градом, треба да сазнамо како његови становници раде, како воде љубав и како умиру. То је згодан начин. У нашем градићу (је ли то учинак поднебља?) све се то ради заједно, једнако помамо и растресено. То ће рећи да се људи досађују и да настоје стећи навике. Наши суграђани много раде, али само зато да би се обогатили.”

Наставак на другој страни

Наставак са прве стране

Кад су давни хришћански теолози желели да превод Старог завета на грчки прогласе непогрешивим, досетили су се дивне легенде, па су раширили причу да су 72 преводиоца независно један од другог радила на тексту 72 дана и да је сваки од 72 превода био дословно исти. Пошто су по легенди радили у исто време, имало је неког смисла устврдити како их је надахнуо Свети дух.

То да два човека, у распону од близу седамдесет година, неки текст преведу потпуно идентично, не може да се уклопи ни у домен научне фантастике. Овај пасус је захвалан јер у њему нема речи које се разликују код екавског и ијекавског изговора, па су једине интервенције у адаптацији промена прилога „једнако помамно и растресено” у „поједнако похотно и збуњено”, првлопташка супституција инфинитива „стећи” у „дакајућу” варијанту „да стекну”, те започињање зависне упитне реченице са „да” уместо са „је”.

Али сва бруталност и безобзирност овог плагирања долази до изражаја тек кад се консултује и оригинал:

„Une manière commode de faire la connaissance d'une ville est de chercher comment on y travaille,

comment on y aime et comment on y meurt. Dans notre petite ville, est-ce l'effet du climat, tout cela se fait ensemble, du même air frénétique et absent. C'est-à-dire qu'on s'y ennuie et qu'on s'y applique à prendre des habitudes. Nos concitoyens travaillent beaucoup, mais toujours pour s'enrichir.”

Кад би неко овај текст дао групи од стотину студената као питање на испиту из превођења, по неко решење би се код неког вероватно и поклопило. Али потпуно је немогуће да би двоје њих, ничим неизазвано, једну најобичнију уметнуту упитну фразу, смештену сасвим невинно између два зареза, ставило међу заграде. Ко зна зашто је Хергешић ономад ово „est-ce l'effet du climat”, за разлику од Камија, ставио у заграду уместо између две запете, али то решење нам овде служи скоро као отисак прста, немогуће га је поновити, а да не буде плагијат. Да и не говорим да би мало ко данас у Србији уопште и помислио да му „climat” буде „поднебље”, а не „клима”. Такође, прву реченицу овог пасуса Хергешић дели у две реченице, и то на врло неуобичајен начин. Наиме, сам почетак реченице он претвара у засебну реченицу и смешта је после прве. Исто је и код Закића, а обе реченице су од речи до речи идентичне.

Недељама се, ево, већ забављам поредећи Закићеву и Хергешићеву *Кућу*, Закићевог и Црн-

ковићевог *Сйранца*, Закићев и Великановићев *Злочин и казну*. Макар била и мучна, поучна је то лектира. Док је плагијат *Злочина и казне*, колико год био плагијат, направљен ипак уз нешто труда, код *Сйранца* и *Куће* се ишло врло банално на пуко екавизирање и најситније могуће адаптације. Готово да сам сигуран да особа која је адаптирала хрватске преводе Камијевих књига уопште не зна француски, а практично сам сто посто сигуран да и, ако зна, у оригинал није ни завирила.

Две фикције

На први поглед, закључак овог текста је логичан – Дејан Закић је плагијатор који је преварио свог финог и наивног издавача Манигоду и свог још финијег и још наивнијег уредника Лучића. Ја се, међутим, усуђујем да изнесем понешто друкчију хипотезу. Дејан Закић, преводилац са француског, руског и енглеског, у стварности не постоји. Реч је о псеудониму, хетерониму, фиктивном лику који су Манигода и Лучић измислили као покриће за своја непочинства.

И није „Закић” једина таква њихова фикција. Постоји и „Закићев” колега, „Константин Поповић”, који је Орвелову *Животињску фарму* (Контраст, Београд 2015) превео на потпуно исти начин на који је „Закић” превео *Кућу*: екавизирајући и минимално адаптирајући хрватски превод Владимира Роксандића. Имам гомилу урнебесних илустрација које овде због недостатка простора не наводим, али једну ствар морам да поменем. На више места у књизи, Орвелови јунаци изговарају вокатив „comrades”, који Роксандић логично преводи

са „другови”. Контрастов преводилац-плагијатор одлучује, међутим, да Орвела и Роксандића родно „коригује”, па свако „другови” претвара у „другарице и другови”. Осим екавизирања и родне корекције све друго је дословно преписано.

Нисам се досад бавио анализом других превода „Константина Поповића”, али основано сумњам да су неки од њих, ако не баш сви, чисти плагијати. Било како било, издавачка кућа Контраст објавила је најбруталније плагиране преводе књига Албера Камија и Џорџа Орвела потписујући Дејана Закића и Константина Поповића као ауторе превода који су заправо дело Иве Хергешића, Златка Црковића те Владимира Роксандића и ја имам на десетине и стотине примера који то доказују.

Нарочито је цинично да страствени заговорници „регионалне сарадње” и објављивања хрватских аутора „посрбљују” врхунске хрватске преводе уместо да једноставно плате преводиоцима или њиховим наследницима, а преводе објаве без адаптирања и под именом људи који су те књиге заиста и превели. Паралелно с објављивањем плагијата, Контраст је објављивао и неке преводе који то нису. И као што је у крмићима клише, могуће је да дугорочно планирају да престану да се баве крађом и све раде „lege artis”. Ипак, још је и Крлежа знао: није свеједно како се дошло до првог милиона, било стварног, било симболичког капитала. И нека остане овај запис, ако ништа друго, а оно као илустрација да није могуће да баш целокупна културна јавност једне земље буде наивна као пословично јагње које воде на клање.